

Повідомлення

УДК 655.41(477)»19»

В. І. Шпак

КНИГОВИДАННЯ УКРАЇНИ: ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ

Цю статтю присвячено аналізу сучасних проблем книговидання у контексті формування національного інформаційного простору. В Україні, як у більшості інших постсоціалістичних держав, формується принципово нова інформаційно-комунікативна система, основу якої становлять: власна інформаційна традиція, ментальність та особливості духовної культури українства. Книга відрізняється від інших засобів інформації тим, що, крім інформаційного навантаження, вона залишається чинником культури і має виховну функцію. Книга як чинник культури виступає надзвичайно особливим утворенням, спрямованим на людину, утворюючим світ її культури, прагнення до розвитку та саморозвитку.

Автором зроблено спробу узагальнити розвиток книговидання України, з'ясувати його роль і місце в сучасному інформаційному суспільстві. Проілюстровано характерні проблеми галузі. Зроблено висновок, що в Україні не створено належних економічних умов для розвитку видавничої сфери, запропоновано заходи щодо розбудови та зміцнення її ролі у національному інформаційному просторі.

Ключові слова: книга, книговидання, інформаційний простір, культура, держава, економічна політика, національні інтереси, національна безпека.

Інформаційний простір України почав інтенсивно розбудовуватися після проголошення незалежності 1991 року. Серед його основних складових: телебачення, радіо, інформаційних агенцій, Інтернету – гідне місце посідають друковані засоби масової інформації, книговидання, загалом, видавнича справа. Книговидання – сфера людської діяльності, продукт якої значною мірою визначає одну з найвпливовіших щодо людської свідомості складових інформаційного простору [1, с. 3].

Розуміння проблем інформаційного суспільства та його формування спонукає науковців до постійного аналізу стану галузі, пошуку оптимальних шляхів його розвитку. Значний внесок у розроблення теоретичних аспектів інформації в системі документально-комунікаційного напрямку книги внесли: Й. Баренбаум, О. Барсук, Е. Беспалова, М. Вохришева, Р. Гіляревський, Д. Теплов, Ю. Зубов, О. Коршунов, Т. Ліховід та інші. Проблемам інформації, інформаційно-комунікативних систем національного інформаційного простору присвячено дослідження вітчизняних науковців Ю. Алексєєва, В. Андрущенко, О. Бабкіної, І. Бідзюри, В. Бебика, Ю. Бондаря, М. Головатого, В. Горбатенка, Л. Губерського, В. Кременя, С. Кульчицького, А. Кудряченка, А. Москаленка, М. Нагорняка, Ф. Рудича, С. Телешуна, В. Шевчука й інших. Дослідження теми в контексті місця видавничої справи в національному інформаційному просторі привернули чимало уваги літературі, що стосувалася його стану і розвитку, як передумови національної безпеки країни. Пізнанню цього феномена присвятили увагу

представники різних галузей науки: історики, політологи, філософи, психологи. Найпомітніші дослідження зарубіжних науковців Н. Косолапова, С. Проскурина, А. Розанова, В. Серебрянникова, Ш. Султанова. Серед українських авторів заслуговують на увагу доробки О. Антонюка, В. Бебика, О. Зарнецької, В. Ліпкана, В. Набруска, Ф. Рудича, Д. Яковлева та інших. Автором зроблена спроба узагальнити розвиток книговидання України в контексті формування національного інформаційного простору.

Для досягнення завдань, зумовлених метою роботи, було використано методи емпіричного та теоретичного дослідження. Системний метод дав змогу розглянути і проаналізувати становлення й еволюцію національної видавничої справи як цілісний складний процес. Елементи системно-структурного та типологічного методів було задіяно для розкриття функцій книжкової продукції, друкованих періодичних видань. Метод аналізу й синтезу, зокрема, застосовано для систематичного цілеспрямованого вивчення об'єкта, що дало можливість отримати первинну інформацію як сукупність емпіричних тверджень, а також виявити тенденції та закономірності видавничої справи. За допомогою критико-конструктивного методу був здійснений аналіз сучасних інтерпретацій взаємовпливу видавничої продукції й політичної реальності. Для визначення характерних рис видавничих процесів використано описовий метод. Використовуючи статистичний метод, автор дослідив виробництво і збут видавничої продукції.

Книги були й залишаються основними джерелами нагромадження інформації про найновіші досягнення науки і техніки. На відміну від інших джерел інформації, таких, як друковані та електронні ЗМІ, котрі мимохідь заповнюють людський розум короткоживучою інформацією, читання книги як логічного послідовного об'ємного культурно-інформаційного матеріалу дає людині змогу формувати стійкі, фіксовані свідомістю на все життя уявлення про форми й умови існування природи та суспільства, своє місце в них, визначати власне ставлення до людей у процесі соціальних і суспільних відносин і їхнє ставлення до себе [1, с. 3].

Книговидання в Україні до 1991 року було регламентоване. Монопольними правами на видання книжок та іншої видавничої продукції фактично володіла держава. Загалом у цей час в Україні 102-ома видавничими структурами видавалося в середньому 8 тис. назв книг і брошур загальним тиражем близько 170 млн. примірників [2, с. 74]. Станом на 01.07.2013 року до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 5446 суб'єктів видавничої справи. 1693 суб'єкти видавничої справи займалися лише видавничою діяльністю, 674 – виготовленням видавничої продукції; 357 – розповсюдженням видавничої продукції. Решта суб'єктів видавничої справи поєднували 2-3 види діяльності у видавничій справі [3].

Попри помітний прогрес у кількості суб'єктів видавничої справи, статистика друку свідчить про стагнацію видавничої справи в Україні. З великої кількості видавництв лише 400 більш-менш активно функціонують на національному книжковому ринкові. Решта – малопродуктивні: якщо і працюють видавництва, то випускають від однієї до кількох назв книжок на рік. Сталося це не в останню чергу, на погляд автора, через непродуману і безсистемну державну політику у видавничій сфері. Сюди ще слід додати застарілу матеріально-технічну базу, брак редакційно-видавничого й поліграфічного обладнання вітчизняного виробництва,

повільне впровадження у виробництво сучасних технологій, низьку купівельну спроможність населення, руйнацію мережі реалізації поліграфічної продукції, брак у підприємств галузі обігових коштів, зростання цін на основні поліграфічні матеріали та видавничі й поліграфічні послуги. За цих умов для багатьох видавців їхній бізнес дедалі більше ставав економічно не вигідним, а отже, непотрібним.

Економічна і культурна політика української влади нічого не змогла протиставити експансії російського видавничого бізнесу на книжковий ринок. Із жalem можна констатувати, що, попри позитивні зрушення останніх років, українська книговидавнича справа перебуває лише на початковій стадії розвитку. За висновками президента УАВК О. Афоніна, останнім часом видавничий бізнес в Україні активізувався, хоча позитивні зміни стаються повільніше, ніж того хотілося б. Зростає кількість назв як свідчення пошуку нових жанрових ніш або нових тем. Але, на жаль, ступінь доступності новинок для українського читача невисокий, оскільки 2/3 накладів видань становлять не більше від тисячі примірників. Не сприяє підвищенню купівельного інтересу до книжки складна політична ситуація в Україні. І хоча за останні роки одержані від продажу книжок суми зросли, це пов'язане аж ніяк не із збільшенням кількості проданих примірників, а зі зростанням ціни. Крім того, нинішнього року різко посилилася тенденція до подальшого зменшення середньостатистичних накладів. Поступовий прогрес щодо випуску найменувань книжок у 2001 – 2008 роках, протягом якого кількість виданих назв книжок зросла з 7 749 – 2000 року до – 24 040 у 2008 року, зупинився у 2009 – 2011 роках [4] і набрав у 2012 році зворотні оберти [5]. Саме кількість нових назв книг є основним показником активності видавництва, що характеризує його потужність та творчий потенціал. Цей показник зріс за роки, коли видавці України отримали пільги й змогли залучити витребуваних часом авторів, кваліфікованих редакційних працівників, поліпшити поліграфічне виконання тощо. Без них видавництва просто не мали б коштів для розвитку. Сумарні річні накладки українських видавництв топчуться на місці. Нині українська видавничо-поліграфічна галузь пропонує на ринок менше, ніж одну книжку на одного жителя країни. І це з урахуванням держзамовлення на соціально значущі видання та підручники, призначені для поповнення фондів відповідно публічних і шкільних бібліотек, літературу спеціалізованого призначення, які виконуються за бюджетні кошти й не є предметом ринкових відносин [4]. Отже, загальнодоступною для жителя України є ледь не півкнижки. Для порівняння: у царській Росії 1913 року на душу населення щороку виходило друком 2 книжки. У нинішній Російській Федерації – 3–4 книжки, у Білорусі – 6–7, у західних країнах – 10–12. Росіяни вивели книжку на третє місце в обсязі своєї експортної продукції, та ми це добре відчуваємо на наших книжкових прилавках [6]. Природно, що ця кількість видань не може не тільки забезпечити ефективний вплив на моральний, духовний стан громадян, на формування культурного середовища держави, але й не спроможна задовольнити елементарні потреби українського суспільства у знаннях.

Ситуація, що склалася у видавничо-поліграфічній галузі нашої країни, робить видання книжок або збитковим, або зумовлює на них ціни, через які ця продукція стає недоступною великій частині населення. Низькі показники книговидавничої діяльності тримають на голодному пайковій вітчизняну поліграфію. А коли бракує вітчизняної книжки, то вакуум активно заповнюється імпортованою книжковою

продукцією. Хоча логічнішими для українського видавничого бізнесу були б купівля й імпорт прав на видання та їх виготовлення на власних потужностях, як це широко практикується у світі. Нині ж українські книжкові мережі на 80 – 90 % заповнені готовою продукцією російських видавництв. За даними лише митних органів, майже 55 млн. книжок щороку завозять в Україну передусім з Росії та Білорусі [5]. Але справжня цифра набагато більша, оскільки офіційна статистика не враховує велику кількість контрабандних і приватних поставок. (Нагадаємо, що загальний наклад української книжки становить менше ніж 40 млн. примірників, з яких майже половина – підручники й посібники). За оцінкою кількох російських експертів, місткість нинішнього українського ринку оцінюється в 400 – 420 млн. доларів, а російських книжок в Україні продається приблизно на 300 – 320 млн. доларів. Для порівняння: споживчі витрати на книжки у Великій Британії, за підрахунками Управління національної статистики, дорівнюють майже 4,5 млрд. євро на рік [7]. Отож, ідеться про пряме інвестування закордонного виробника – і це за умов, коли вітчизняна поліграфія задихається через нестачу інвестицій. Крім того, ми майже не звертаємо уваги на ідеологічний аспект книговидання. Загроза полягає в тому, що масові російські книжки, інша видавнича продукція нав'язують українцям спосіб життя, мислення та світосприйняття, які притаманні населенню сусідньої країни. За оцінками багатьох аналітиків, ця обставина має стратегічний характер.

Серед актуальних та дуже важливих факторів, які впливають на зменшення тиражів, є помітна втрата інтересу населення до читання друкованої продукції, зумовлена як загальносвітовими тенденціями, так і відсутністю в Україні цілеспрямованої пропаганди освіти й книжки, як елементів життєвої потреби кожної людини. Непокоять повільні темпи освоєння Інтернет-технологій і випуску книжок на електронних носіях, брак реклами та непоінформованість потенційних читачів про вітчизняні книжки. Рух у цьому напрямі, щоправда, розпочато. У травні 2008 року уряд затвердив «Концепцію державної цільової програми популяризації вітчизняної книжкової продукції на 2009 – 2012 роки». Але в умовах чергової політичної та економічної кризи реалізація її здається примарною. Основною причиною крутого спаду книговидання є те, що в Україні не створено належних економічних умов, які сприяли б формуванню помірних цін на книжку, зробили б її доступною широким верствам населення. А це, своєю чергою, стимулювало б нарощування обсягів книговидання і книгорозповсюдження й відповідне підвищення рівня завантаження виробничих потужностей поліграфії. Щоб радикально змінити ситуацію, мусимо домогтися ослаблення руйнівного податкового пресу на книгу, введення нульової ставки податку на додану вартість щодо всіх операцій, робіт та послуг при підготовці, друкуванні й розповсюдженні книги. Саме нульова ставка ПДВ суттєво посприяла Росії, Білорусі та іншим країнам у розвитку видавничої галузі. Кардинально мали б поліпшити ситуацію у книговидавничій сфері через запровадження особливого режиму оподаткування Закони України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні» й «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підтримки книговидавничої справи в Україні», якими для суб'єктів видавничого бізнесу встановлено пільги з оподаткування до 1 січня 2015 року. Тобто українських видавців, поліграфістів, які виготовляють книжкову продукцію, звільнено від сплати податку на додану вартість (ПДВ) та податку на

прибуток, а книжкову торгівлю – від ПДВ. А втім і цей закон має половинчастий характер: бажання законодавців зменшити вартість продукції для споживача за рахунок звільнення від ПДВ не дає очікуваних наслідків, оскільки поліграфічні підприємства мусять купувати основні матеріали (папір, фарбу тощо) лише з урахуванням ПДВ, а тому змушені «накручувати» вартість своїх послуг щонайменше на величину цього податку. А саме витрати на поліграфічне відтворення продукції є лівовою часткою видавничої собівартості. Обстоює нульову ставку ПДВ на книжки і Федерація Європейських Видавців (ФЕВ), оскільки «це є надзвичайно важливим для широкої доступності книжок читацькій публіці за якомога нижчими цінами» (із Декларації ФЕВ «A Policy for European Book Publishing», 1995). Дещо поміркованішою є позиція Європарламенту, але і його «Шоста Директива» дозволяє державам-членам зберігати нульові або встановлювати зменшені ставки ПДВ (у рамках коридору 5 – 10 %) на деякі товари та послуги, зокрема, книжки, газети й журнали (окрім рекламних) [8].

Характерною є ситуація, коли виручка, отримана видавцями від реалізації своїх видань, здебільшого спрямовується не на розвиток або реалізацію нових проєктів, а на покриття витрат, пов'язаних з утриманням видавничої бази, з комунальними платежами, із закупівлею технологічних матеріалів тощо. Саме зростання останніми роками орендних платежів за використання приміщень видавництвами та друкарнями призвело до закриття багатьох з них.

Істотно вплинула на стан галузі криза 2008 – 2009 років. Аналітичні дослідження УАВК свідчать, що галузь поступово згортає свою ресурсну базу, хоча в основній масі її суб'єкти й далі тримаються на плаву. Триває процес «вимивання» готової книжкової продукції та скорочення фінансових можливостей видавництв до адекватного відновлення її обсягів за рахунок коштів, одержаних від реалізації власної продукції. Це пов'язано зі значним зростанням загальновидавничих витрат і вартості технологічних матеріалів для виготовлення книжок; з кожним кризовим місяцем галузь дедалі більше потребує зовнішніх запозичень у вигляді кредитних чи інвестиційних фінансових ресурсів, без яких видавництвам надзвичайно складно буде не те що наростити обсяги випуску видань, а й навіть стабілізувати ситуацію з кількісними показниками за назвами та накладами; без розблокування Нацбанком України і Кабміном механізмів кредитування реальної економіки будь-якої галузі, включно з видавничою, неможливо подолати кризовий поріг та досягти темпів зростання в докризовий період; при збереженні нинішніх тенденцій у видавничій сфері без відповідних позитивних проєктів виконавчої влади, зорієнтованих на фінансову підтримку видавничої справи, можна очікувати подальше скорочення обсягів виробництва української книжки.

Одним з важелів державної підтримки книговидання є випуск друкованої продукції за програмою «Українська книга». Щороку видавництва та видавничі організації за держзамовленням випускають історичну літературу з питань державотворення, твори класиків і сучасних українських письменників, дитячу, історичну, мистецтвознавчу літературу, словникові й енциклопедичні видання, фотоальбоми тощо. Та це лише 2 % щорічної кількості видань.

Маючи основним конкурентом російську книжку, українські видавці приречені на те, щоб пропонувати на ринок продукцію вищого гатунку, ніж у сусідів, шукати нестандартні методи і технології завоювання читацької аудиторії,

в тому числі наполегливо інтегруватися у видавничий простір інших країн світу. Крім того, потрібно законодавством чітко врегулювати й питання іноземної участі у видавничій сфері. Іноземні інвестиції в книговидавничу індустрію повинні залучатися лише підприємствами, що перебувають під українським контролем, їхня діяльність не має суперечити державній культурній політиці, а навпаки – сприяти розвитку національного книговиробництва.

Водночас є й об'єктивні причини зниження інтересу до книжки і загалом до друкованої продукції – це вплив Інтернету та Інтернет-технологій, які дедалі активніше проникають у всі сфери нашого життя. Інтернет-видання набагато оперативніші, не потребують ні реєстрації, ні паперу і поліграфії, ні доставки читачеві. Інакше кажучи, засоби передавання електронної інформації завдали потужного удару традиційним видавничим технологіям. Переважна більшість загальнодержавних, чимало регіональних та місцевих друкованих засобів масової інформації відреагували створенням власних Інтернет-версій. Дехто зовсім пішов у Інтернет, відмовившись від друкованих технологій. На цей виклик часу потрібна реакція всієї видавничої галузі, якщо вона не хоче втратити аудиторії й опинитися на узбіччі суспільного життя.

Шукаючи шляхів дальшого розвитку економічно перспективного бізнесу, багато компаній вторглися в нову для них сферу діяльності, вкладаючи величезні кошти у виробництво електронної комерційної видавничої продукції. Видавничий процес у цьому випадку складається з трьох основних компонентів: наявності тексту – необробленої інформації, проведення комплексу робіт за допомогою технічних засобів і технологій обробки тексту, управління ним й організацією доступу до нього через Інтернет та кваліфікований персонал, здатний виконати ці процеси максимально ефективно.

Чимало видавництв готують і передають електронну інформацію кінцевим користувачам, але доступ до неї обмежений. Тепер мова йде про «мережеву видавничу справу» як інтегрований процес створення електронної інформації з різними формами її уявлення для кінцевих користувачів. Нині мережевою видавничою діяльністю займаються комерційні підприємства, наукові й навчальні установи, відомчі підприємства та приватні підприємці. У майбутньому кожний зможе стати мережевим видавцем і видавнича діяльність буде більше спрямована на розширення інформації, ніж на її «проштовхування» на споживчому ринку, оскільки Інтернет усунув перешкоди на шляху поширення електронної інформації, пов'язавши сотні мільйонів видавців і користувачів мережі один з одним. Ефективність та гнучкість роботи в мережі дадуть змогу знизити собівартість видавничої продукції, задовольнити потреби замовників і стануть джерелом нових грошових вливань у розвиток видавничого бізнесу. Споживачі матимуть доступ до потрібних інформаційних ресурсів у будь-який час, у будь-якому місці, на зручному для користування пристрої в інтерактивному режимі з високоякісною візуалізацією й озвученням інформації. Мережеві видавництва матимуть можливість одержувати доходи від нового виду діяльності, такого, як видання електронних книг, створення сервісних служб для продажу інформації за запитами, розширення можливостей її персоналізації. Швидка доставка видавничої продукції на ринок прискорить повернення ринкових інвестицій. Видавництва зможуть понизити витрати за рахунок можливості повторного

використання інформаційних даних без потреби знову створювати їх тощо. Електронна інформація стає дедалі більш затребуваною суспільством.

Швидкоплинність процесів, що відбуваються в епоху інформаційного суспільства, радикальні соціально-економічні перетворення, галузева технічна революція вимагають від науковців постійного дослідження, аналізу, виявлення тенденцій розвитку видавничої справи – одного з найважливіших чинників демократичного поступу країни.

В Україні, як у більшості інших постсоціалістичних держав, формується принципово нова інформаційно-комунікативна система, основу якої становлять власна інформаційна традиція, ментальність та особливості духовної культури українства. Суттєвою складовою національного інформаційного простору є видавнича продукція. Кризові явища, що загострилися впродовж останніх років, зумовили звуження сегмента її у загальній структурі українського інформаційного ринку. Спостерігається скорочення накладів друкованих видань, витіснення з національного простору продукції власне українських виробників, стагнація базових поліграфічних ресурсів, подальше узалежнення української видавничої сфери від зарубіжних постачальників обладнання та матеріалів, відставання в опануванні сучасних інформаційних технологій, що створює загрози для забезпечення права громадян і суспільства на отримання об'єктивної, повної, достовірної інформації й задоволення культурно-духовних потреб.

Книга відрізняється від інших засобів інформації тим, що, крім інформаційного навантаження, вона залишається чинником культури і має виховну функцію. Книга, як чинник культури, виступає надзвичайно особливим утворенням, спрямованим на людину, утворюючим світ її культури, прагнення до розвитку та саморозвитку. Аналіз книговидання за досліджуваній період показує, незважаючи на певні подвиги в окремі роки, загальну стагнацію галузі. Проте підстави для нормального розвитку видавничої галузі існують. Після проголошення незалежності на конституційно-правовому рівні було задекларовано свободу друку, відмінено цензуру, впроваджено прозору систему реєстрації видавничої діяльності. Епоха монополії держави в питанні розвитку видавничої галузі завершилася. Становлення книжкового ринку охопило всі регіони країни. За тематикою асортимент книг став різноманітнішим, не заполітизованим, а зорієнтованим, як цього й потребує ринок, на читацький попит. Книга стала товаром.

Набуло поширення уявлення втрати книгою духовної й культурної цінності, а читання, мовляв, має лише функціональне та прагматичне значення. Найприбутковішим сегментом національного видавничого ринку стала освітня література. Затяжна видавнича криза негативно позначилася на розвитку і випуску передусім української художньої та наукової літератури. Ця ніша сьогодні заповнена російським масовим читивом. Подібна ситуація й з дитячою книжкою. Нерозвиненість, а відтак слабкість і незахищеність суб'єктів українського видавничого ринку призводять до агресивного входження в нього сторонніх учасників зі значно потужнішою матеріально-технічною базою, технологічними і фінансовими можливостями, зі своєю ідеологією та завданнями, в тім числі силової глобалізації.

Видавнича справа відіграє важливу роль у загальній трансформації нашого життя, розбудові національного інформаційного простору. Системні та послідовні

кроки української влади щодо підтримки галузі можуть стати запорукою позитивних зрушень.

Список використаних джерел

1. Афонін О. Українська книга в контексті світового книговидання / О. Афонін, М. Сенченко. – К. : Кн. палата України, 2009. – 277 с.
2. Бондар Ю. В. Становлення та еволюція національного інформаційного простору України в процесі формування демократичної політичної культури українського суспільства: дис... канд. політ. наук / Ю.В. Бондар. – К.: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2010. – 212 с.
3. Узагальнені дані Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції станом на 1 січня 2013 року // Держкомтелерадіо [Електронний ресурс]. – 04.07.2013 р. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=79538
4. Афонін О. Українська книга у контексті фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] // Колонка експерта: [сайт] / Портал української книжкової індустрії. – Режим доступу: http://uabooks.info/ua/book_market/analytics/?pid=3601. – Назва з екрана.
5. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Друковані ЗМІ: [сайт] / Держкомтелерадіо України. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=99439&cat_id=85717. – Назва з екрана.
6. Тимошик М. Видавнича справа в Україні на сучасному етапі: тенденції, проблеми : текст лекції. – К. : Ін-т журналістики, 2002. – 24 с.
7. Чуприй Л. Українське книговидання. Стан і проблеми [Електронний ресурс] // Аналітика : [сайт] / Агентство стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://sd.net.ua/2010/07/16/ukrayinske-knigovidannya-stand-i-roblemi.html>. – Назва з екрана.
8. Гриценко О. Між глобальним та національним – 2 [Електронний ресурс] // Критик : [сайт] / Критикани. – Режим доступу: <http://www.kritiki.net/2000/06/23/mizh-globalnim-ta-nacionalnim-2>. – Назва з екрана.

В. И. Шпак

КНИГОИЗДАНИЕ УКРАИНЫ: ФАКТОРЫ СТАНОВЛЕНИЯ

Эта статья посвящена анализу современных проблем книгоиздания в контексте формирования национального информационного пространства. В Украине, как и в большинстве других постсоциалистических государств, формируется принципиально новая информационно-коммуникативная система, основу которой составляют: собственная информационная традиция, ментальность и особенности духовной культуры украинцев. Книга отличается от других средств информации тем, что, помимо информационной нагрузки, она остается фактором культуры и имеет воспитательную функцию. Книга, как фактор культуры, выступает чрезвычайно особым образованием, направленным на человека, образующим мир его культуры, стремление к развитию и саморазвитию. Автором предпринята попытка обобщить развитие книгоиздания Украины, выяснить его роль и место в современном информационном обществе. Проиллюстрированы характерные проблемы отрасли. Сделан вывод, что в Украине не создано надлежащих экономических условий для развития издательской сферы, предложены меры по развитию и укреплению её роли в национальном информационном пространстве.

Ключевые слова: книга, книгоиздание, інформаційне простір, культура, государство, економічна політика, національні інтереси, національна безпека.

V. I. Shpak

PUBLISHING INDUSTRY OF UKRAINE: FACTORS OF FORMATION

This article deals with analyzing modern problems of book publishing in the context of the national information space. Development of the Ukrainian state is impossible without the development of national book publishing, which is a part of its information space. In Ukraine, as in most other post-Soviet states, formation of the new information and communication system is based on local information tradition, mentality and features of the spiritual culture of Ukrainians. The books play an important role in shaping culture, spirituality, comprehensive vision, and consciousness of the nation. They were and they are a source of knowledge and the most effective way of its transfer.

Transience of processes occurring the era of the information society, radical socio-economic reforms, and technological revolution require continuous scientific researches and analysis, identifying trends in the publishing industry that is one of the most important factors in the state democratic progress.

The author summarizes the development of book publishing in Ukraine and shows its role and place in the modern information society. Research of contemporary book publishing is impossible without studying its past, without finding out the roots of the object of analysis. Specific problems of the book industry are identified. It is concluded that in modern Ukraine the publishing business develops although positive changes are taking place very slowly. The appropriate economic conditions for developing the publishing industry are not formed because of such factors as the outdated equipment, lack of editorial, publishing and printing equipment of domestic manufacture, the slow introduction of advanced technology, low paying capacity of the population, destroyed sales network of printed products, etc. Business is becoming increasingly uneconomical. The author suggests some measures for improving the situation and, strengthening the role of industry in the national information space.

The key to improving the situation may be systematic and persistent efforts of the Ukrainian government to support the industry. The reason is that a comprehensive study requires from performers not only knowledge of history, but also economic, managerial, psychological, and political background. The most important is that the society and state should need it as the component of doctrine of information security in the context of the national security.

Keywords: book, book publishing, information space, culture, state, economic policy, national interests and national security.

Надійшла до редакції 22 грудня 2014 року

* * *